

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Pidämme yleisesti tärkeänä, että kasvatuksen - ja koulutuksen järjestämiseen liittyviä yleisiä periaatteita pyritään linjaamaan mahdollisimman kattavasti tuleville vuosille ja vuosikymmenille. Luonnokseen kirjattu tilannekuva tuntuu pääosin hyvin realistiselta ja toimintaympäristön kehittyminen on ennustettu hyvin. Selontekoon kirjattu visio tuleville vuosikymmenille on hyvin kannatettava. Oppimisen sekä osaamisen laaja vahvistaminen ja koulutuksellisen tasa-arvoa kehittämiseen on helppo yhtyä. Keinot tavoitteiden saavuttamiseksi tuntuvat kuitenkin ainakin tässä vaiheessa vielä hieman liian kevyiltä ja niiden vaikuttavuus voidaan turhan helposti kyseenalaistaa. Selontekoon tulisi lisätä koko kehittämisprosessia koskeva suunnitelma, joka pitäisi sisällään esimerkiksi toimenpideohjelman vastaavan suunnitelman, jolla lähdetäisiin tavoittelemaan nyt selonteossa asetettuja tavoitteita.

Myös rahoituksella on merkittävä rooli, kun tavoitellaan osaamisen vahvistamisista sekä koulutuksellisen tasa-arvon lisäämistä. Tämä edellyttää koko maassa koulutuksen hyvää saavutettavuutta. Koulutuksen järjestäjien tekemän yhteistyön merkitystä ja myös mahdollisuuksia toimintojen yhtenäistämiseen tulisi tuoda vahvemmin esille selonteossa. Yhteistyön lisäämiseksi tarvitaan myös lainsäädännön sekä rahoituksen muutoksia sekä joustavuutta toimintojen järjestämiseen. Erityisesti tulisi painottaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen toimintojen synergian vahvistamista ja myös esiopetuksen järjestämistä tulisi huomattavasti selkeyttää tulevaisuudessa. Kaksivuotinen esiopetuskokeilu on ehdottoman hyvä asia, mutta se ei poista ongelman ydintä. Toiminta kuuluu perusopetuslain piiriin ja sitä järjestetään pääsääntöisesti varhaiskasvatuksen toimesta, koska suurin osa lapsista tarvitsee arjessa myös varhaiskasvatuksen palveluita.

Lasten ja nuorten hyvinvointia koskevat asiat ovat nousseet viimeisten vuosien aikana hyvin vahvasti esille. Niiden esille tuominen ratkaisukeskeisesti selonteossa tukisi paremmin meneillään olevaa kehitystä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin merkitystä toiminnan järjestämisessä ei tule jatkossakaan aliarvioida. Nykyisellä hallituskaudella mahdollisesti toteutuva SOTE-uudistus vaikuttaa merkittäväällä kuntien toiminnan järjestämiseen. Kansallisten lasten ja nuorten hyvinvointia koskevien tavoitteiden sekä ennen kaikkea toimenpiteiden suunnittelu olisi erittäin tärkeää ennen muutoksen toteutumisesta.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

-

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Lasten osallistumista varhaiskasvatukseen ja osallistumisprosentin kasvattamista nykyisestä tuntuvat kansallisesti erittäin hyviltä tavoitteilta. Myös varhaiskasvatuspalveluiden tuottaminen lähipalveluna on erittäin kannatettava tavoite. Tavoitteisiin pyrkiminen maksuttomalla varhaiskasvatuksen järjestämisellä kuulostaa kuitenkin kuntien talouden näkökulmasta jopa hieman hurjalta tavoitteen asettelulta. Miten tavoiteltu muutos on tarkoitus kompensoida kunnille niin, että kompensatio vastaisi myös kuntien mahdollisesti väheneviä tulonmenetyksiä?

Perusopetuksen toiminnan kehittämistä koskeva tavoitteiden asettelu on luonnoksessa kiitettävällä tasolla. Merkittävänä yleisenä tavoitteena mainitaan oppimistulosten kääntäminen nousuun, koulujen eriytymisen ja segregatiokehityksen ehkäiseminen, riittävän oikea-aikainen tuki ja matalan kynnyksen palvelut yhdenvertaisesti järjestettynä, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen sekä kiusaamisen ehkäiseminen. Tärkeitä asioita, joihin jo nykyisinkin kiinnitetään huomiota ja suurin osa näistä on myös pitkään ollut kehittämistoiminnan agendalla. Esitettyjen tavoitteiden osalta kaivattaisiin vaikutukseltaan merkittävämpiä muutoksia toiminnan järjestämiseen tavoitteiden toteuttamiseksi sekä suunnitelmaa, miten tavoitteita lähdetään toteuttamaan. Perusopetuksen järjestämistä tulisi uudistaa tulevina vuosina nyt esitettyä voimakkaammin, antaa kunnille enemmän väljyyttä toteuttaa kokeiluja ja mahdollistaa nykyistä joustavimmat kokeilut esimerkiksi tuntijaon osalta.

Eryteisesti perusopetuksen kohdalla kiinnittää huomiota digitalisaation ja etäopetuksen mahdollisuuksien hyödyntämättä jättäminen. Toiminnan järjestämisen monimuotoinen kehittäminen tulevaisuudessa kaipaisi ehdottomasti lisää liikkumatilaa opetuksen järjestämisen eri vaihtoehtojen osalta. Laadukkaan lähiopetuksen tukena tulisi tulevaisuudessa mahdollistaa tiettyjen aineiden säännöllinen etäopetus.

Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuusehtoja tulee jatkossa yhtenäistää. Lapsimäärien laskiessa olisi erittäin toivottavaa, että kuntien olisi mahdollista järjestää entistä tiiviimpänä yhteistyönä esimerkiksi esi- ja alkuopetuksen toimintaa. Henkilöstön saatavuuden varmistaminen perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa on tuotu luonnoksessa hyvin esille.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen perusrahoitusta tulee jatkossa uudistaa niin, että se mahdollistaa kuntien laadukkaan toiminnanjärjestämisen tulevaisuudessa. Hankerahoituksella tulee vahvistaa kuntien yhteistä kehittämistoimintaa, mutta sillä ei saa olla viimeisten vuosien kaltaista merkitystä perustoiminnan järjestämisessä. Kuntien tuloihin tehtävät muutokset ja mm. varhaiskasvatuksen maksutuottoja koskevat muutokset tulee korvata kunnille täysimääräisinä. Yhteisöverolla korvattavat tulonmenetykset lisäävät merkittävästi kuntien eriarvoista kohtelua ja vaikuttavat vääjäämättä myös kuntien mahdollisuuksiin laadukkaan toiminnan järjestämiseen tulevaisuudessa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutukset ja tulevaisuuden tuomat tavoitteet tulisi huomioida selonteossa. Korkeakoulutettujen tavoite 50 prosenttia nuorista aikuista tuntuu alhaiselta. Lukiokoulutuksen osuus nuorista on 58 % ja ammatillisen koulutuksen osuus on 42%. Lukiokoulutuksen keskeinen tehtävä on jatko-opintokelpoisuus korkea-asteelle ja edellä olevan perusteella 50 % tavoite tuntuu alhaiselta.

Selonteossa toisen asteen koulutusta ollaan viemässä vahvasti etäopetuksen suuntaan. Olisi tärkeä korostaa enemmän lähiopetuksen merkitystä, tämä on tullut varsin selvästi esiin koronarajoitusten aikana. Etäopetuksella voidaan tukea laadukasta lähiopetusta ja se voi olla ratkaisu opetuksen järjestämiseen tapauksissa, jossa lähiopetusta ei voida antaa. Digitaaliset oppimisympäristöt ovat tulevaisuutta ja tukevat lähiopetusta. Tulevaisuuden oppimisympäristöt ja opiskelijoiden hyvinvointi tuovat lisää vaatimuksia fyysisille oppimisympäristöille.

Aikuiskoulutuksen ja elinikäisen oppimisen linjaukset puuttuvat kokonaan. Sosiaalisen median vaikutukset toimintaympäristöön ja koulutuspolitiikkaan tulisi huomioida paremmin. Selonteko korostaa lukioiden korkeakouluysteistyötä. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta korkeakoulujen velvoite yhteistyöhön yhdenvertaisesti kaikkien lukioiden kesken tulisi olla tavoite.

Järjestäjäorganisaatiolle asetettu tavoite yhdistää toinen aste on kyseenalainen. Tähän asti toisen asteen koulutusjärjestelmä on ollut selkeästi dualistinen, lukio ja ammatillinen koulutus omina polkuinaan. Nyt selonteossa monessa kohdassa viitataan rajojen hävittämiseen. Epäselväksi jää koulutusjärjestelmän rakenteen tavoite. Koulutusjärjestelmän rakenteen tulee olla kaikille toimijoille selkeä.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

-

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön osuus on pääosiltaan vanhahtavaa ja vaikeaselkoista tekstiä. Tämän päivän tavoitteita ja yhteiskunnallista koko ajan muuttuvaa kehystä ei ole mainittu kuin maahanmuuttajien opetuksesta puhuttaessa. Sähköisistä oppimisympäristöistä ja yhteiskunnan digitoitumisesta kaikilla tasoilla – jonka hallitsemiseen vst:ssä hankittuja tietoja ja taitoja tarvitaan – ei tuoda esiin lainkaan. Hyvänen aika sentään, tekstissä vilisevät eläkeläiset, yksinäisyyden ehkäisijät, yhteisen hyvän tuottajat ja myönteiset taloudelliset vaikutukset. Nämä eivät kerro mitään siitä, mitä vst-

oppilaitoksissa opetetaan ja opitaan 2020-luvulla – ja tästä eteenpäin. Hyvä kun ei ole kangaspuiden paukuttelijoita ja savenvalajia vielä otettu messiin 70-luvun selvitysten hengessä.

Myöskään työikäisistä ei juuri näy mainintaa, vaan se on sisällytetty jatkuvan oppimisen alle kokonaan. Elinikäisen oppimisen ja jatkuvan oppimisen rajapintaa täytyisi hioa joustavammaksi tässä selonteossa. Vst oppilaitokset - myös kunnalliset kansalaisopistot - on nähtävä myös nuorten aikuisten ja työikäisten opintojen järjestäjinä.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

-

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

- Tulevaisuudessa olisi taattava tasavertainen mahdollisuus osallistua taiteen perusopetukseen eri väestöryhmille varallisuudesta riippumatta. Mm. erityisoppijoiden mahdollisuuksia osallistua taiteen perusopetukseen lisättävä ja huolehdittava opettajakoulutuksesta siten, että opettajilla on valmiuksia opettaa kaikenlaisia oppijoita. Mikäli lukukausimaksuja joudutaan nostamaan liikaa kuntien haastavan taloustilanteen takia, karsiutuu suuri osa osallistujista pois. Valtionosuusjärjestelmä ja kuntien taloudellisen tuen osuus on säilytettävä riittävänä.

Harrastusmahdollisuuksien lisäämistä koulupäivän yhteydessä Suomen mallin mukaisesti on kehitettävä myös jatkossa ja hienoa, että kunnille on mahdollistettu mallin pilotointi hankerahoituksella.

Jatkossa on myös huolehdittava, että laajan oppimäärän mukaisten opintojen taso ja laajuus turvataan. Siten taiteen perusopetuksen mahdollisuudet antaa valmiuksia jatko-opintoihin tuleville taidealan ammattilaisille säilyy. Koulutettujen taideopettajien käyttöä varhaiskasvatuksessa ja muissa koulutusasteissa hyödynnettävä jatkossa ja taattava, että taito- ja taideaineiden riittävä, laadukas ja koulutettujen taito- ja taideaineiden opettajien antama opetus säilyy myös peruskoulussa ja toisella asteella. Samalla on turvattava opetuksen järjestäminen pääosin lähiopetuksena, käyttäen etäopetusta tarvittavana lisänä ja tukena.

Tulevaisuudessa on ylläpidettävä tietoisuutta ja viestintää koko yhteiskunnassa taiteen ja taidekasvatuksen merkityksestä, arvostuksesta ja positiivisista vaikutuksista lasten ja nuorten kehitykselle, kaikkien ihmisten hyvinvoinnille ja koko yhteiskunnan toiminnalle.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimisedellytysten ja koulutussiirtymien turvaaminen erityisesti nivelvaiheissa pidetään tärkeänä. Suomi toisena kielenä -opetuksen kehittämisohjelma 2021-2023 on merkittävä parannus. MMT-taustaisten oppilasmäärä tulee kasvamaan jatkossa ja erityisesti tulisi kehittää perusopetuksen loppuvaiheessa maahan tulevien 15-16 -vuotiaiden oppimispolun mahdollisuuksia.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Lehmus Juha-Pekka
Lohjan kaupunki